

מעטא עמיקתא

גליון רנ"ו | פרי פקודי / היתשע"ו
(חולת) / חניכי הישיבות - רמות ב

האם מותר לעבור בשבת כנגד מכשיר הנדלק ע"י עין אלקטרונית

א. איסור הדלקת נורה וסגירת מעגל חשמלי בשבת. ב. פעולת "עין אלקטרונית". ד. מעשה בידים או פס"ר. ה. הדלקת מכשיר דרך הליכה, אם חשיב מלאכה בשינוי. ו. ללכת לאחוריו. ז. פס"ר דלא ניחא ליה. ח. פס"ר ועשה דבר היתר עמו. ט. מעשה בדרך הליכה אם חשיב מלאכה. י. מכוון שהאור ידלק או להופיע במסך של המצלמות.

א. איסור הדלקת נורה וסגירת מעגל חשמלי בשבת

אסור בשבת להשתמש במכשירים הפועלים ע"י כח החשמל. אלא שיש לחלק בזה בג' אופנים: א' כשיש בהדלקתם הפעלת נורה שיש בה גוף לוחט. ב' כשגורמים בכך לסגירת מעגל חשמלי. ג' כשגורמים בכך להגברת זרם.

כשיש בהדלקתם הפעלת נורה שיש בה גוף לוחט, איכא משום איסור הבערה מדאורי, כמבואר במנח"ש (ח"א סי' יב). אמנם בכיבויה אין איסור מן תורה כיון שהיא נכחלת של מתכת שאין בכיבויה אלא איסור דרבנן כמבואר בשו"ע (סי' שלד סעי' כז). וכן דעת הגר"ש זצ"ל (מאור השבת ח"ד עמ' רס ד"ה והשי"ב) והגר"ש זצ"ל (מנח"ש ח"א סי' יב אות ג). וע"י בעל סמך בשם החזו"א. מכשיר שאין בו גוף לוחט אולם יש בהדלקתו משום סגירת מעגל חשמלי, מצינו **לביית יצחק** (נו"ד ח"ב במפתחות לסי' לא) ו**להאחיעזר** (ח"ד סי' ו) דס"ל דבכה"ג אסור משום מוליד. ולדבריהם אין בזה אלא איסור דרבנן. אולם דעת החזו"א (או"ח סי' לח ס"ק ב וסי' קנו על סי' שיג) דיש איסור תורה בהדלקתו דהוי בונה, ובכיבויו איכא משום סותר. ועיי"ש (סי' נ ס"ק ט) שכתב עוד דיש בזה משום תיקון מנא כיון שמעמידו על תכונתו לזרום בתמידות וקרוב הדבר דזה בונה מה"ת כעושה כלי, והכבוי הוא סותר. [וע"י במנח"ש (ח"א סי' יא) שהאר"ך לחלוק על החזו"א].

מכשיר שע"י שימוש יש בו רק משום הגברת זרם, דעת האג"מ (או"ח ח"ד סי' פד ופ"ה ח"ג סי' מב) דיש בו חשש איסור תורה. אולם דעת המנח"ש (ח"א סי' ט) דשרי להשתמש בו. וע"י משי"כ בס"ד בגליון ר"א.

ב. פעולת "עין אלקטרונית"

והנה במקומות רבים מצוי שדלתות הכניסה, התאורה, ברזי המים וכדו', נפעלים ע"י עין אלקטרונית רגישה לאור, צל או חום הגוף, כך שכאשר נכנסים לתחום רגישותה, היא גורמת לפתיחת הדלת, הדלקת האור או הפעלת הברז. ויש סוגים שונים של מנגנוני פיקוד במכשירים אלו: א' **מנגון אלקטרוני-גלי** הפועל ע"י גלים אלקטרו-מגנטיים או גלי לחץ. המשדר מקריין גלים לאזור שלפני המכשיר בתדירות קבועה, כאשר ישנה תנועה משתנה בדרכם תדירותם משתנית, וע"י כך משתנה מתח במעגל החשמלי, והדבר גורם לפקודה להפעלת המנוע. ב' **מנגון אלקטרוני-פוטו-אלקטרי** הפועל ע"י הסרת אור ממתקן קליטה עקב מעבר אדם. הסרת האור משנה את הזרם בקולט, דבר הנותן פקודה למכשיר לפעול. ג' **מנגון אינפרא-אדום** דומם המגלה את התקרבות האדם ע"י גילוי חום גופו. ע"י בזה באורך **בשו"ת מעשה חשב** (ח"א סי' יב) ובמאור השבת (סי' יד עמ' רמח הגה ק).

ויש לדון האם הפעלה בדרך הליכה וכדו' חשיבא מעשה עשיית מעשה חשב.

ג. הפעלה ע"י עין אלקטרונית, אם חשיבא גרמא

והנה **השש"כ** (פכ"כ הגה קע) כתב דאם ע"י שעובר במקום מסוים הוא גורם להפסקת ההקרנה, ועכשיו מסולקת המניעה לפעולת המכשיר החשמלי, יל"ע אי הוה כמו כוח שני, ודומה לבידקא דמ"א בסנהדרין (נ"ג), וגם לענין שבת מצינו כוח שני, ע"י **שבת תוס'** (ד"ה אה), **שו"ע** (סי' שנו סעי' א), **מ"ב** (סי' ק, חזו"א (בי"ק סי' יד ס"ק יב), **אור שמח** (שבת פ"ט ה"ט), וע"י ביסודי ישרון (ח"ה דף קס), ע"כ. [וכן נקט דאיכא משום כח שני במלאכת שבת האבני נזר (או"ח סי' רל אות ב) והאור לציון (ח"ב פ"מ הגה ב ד"ה ומכא). אולם דעת החלקת יעקב (ח"א סי' נד ואו"ח סי' עז) דאין חילוק בין כחו לכחו לענין שבת].

ואע"פ שדרכו בכך, י"ל דאכתי חשיב גרמא, כמ"ש האחיעזר (ח"ג סי' ס ד"ה וגדול) כי רק באופן שהמלאכה מתהווה תמיד ע"י גרמא לא חשיב גרמא. ולפ"י י"ל לענין מכשירים אלו דאע"פ שכך משתמשים בהם, מ"מ אין זה דרך של עיקר מלאכת הבערה וכיבוי, וא"כ י"ל דחשיב גרמא. וע"י בזה בגליון רנ"ד. וע"י עוד **בשו"ת מעשה חשב** (ח"א סי' יב) שהאר"ך בזה. ולמעשה מבואר בדברי גדולי הפוסקים המובאים לקמן דאין לדון בהם דין גרמא. וע"י לקמן באות ט' בשם הגרפה"ש זצ"ל.

ד. מעשה בידים או פס"ר

אלא דיש לדון אם חשיב הדלקתם פס"ר, דהרי הם נדלקים ע"י מעשה היתר כגון הליכה וכדו', או דלמא חשיב מעשה בידים כי מכשירים אלו באופן קבוע ומתוכנן נדלקים באופן זה.

ובאמת כבר יצא להסתפק בכעין זה **הגר"ש זצ"ל** (מנח"ש ח"א סי' צא אות ט ששי"ב פ"י הגה מח ופ"א הגה א) האם הדלקת נורה ע"י פתיחת חשיבא פס"ר או מעשה בידים, דאפשר דכיון שבאופן קבוע ומתוכנן נדלקת הנורה ע"י הפתיחה ונכבית ע"י הסגירה, ורק בדרך זו רגילים תמיד להדליקה ולכבותה, חשיב ממש כעושה בידים, והפותח דלת של מקרר אף שעיקר כוונתו לפתוח הדלת חשיב כעושה בבת אחת שתי פעולות פותח דלת וגם לוחץ ממש על כפתור שמדליק הנורה, וצ"ע, ע"כ. וכן נוטה דעת **הגר"ש זצ"ל** (אורחות שבת פכ"ג הגה קלו) דלא חשיב פס"ר. ולפ"י אף בני"ד יש מקום לומר דחשיב מעשה בידים. וכן מצאתי **להגר"ש זצ"ל** (ששי"ב פ"ב הגה קסט ושולחן שלמה סי' שכה הגה לא) שנקט בני"ד דאינו חשיב פס"ר אלא מעשה בידים.

אולם דעת האג"מ (או"ח ח"ב סי' טח) **האור לציון** (ח"ב פמ"א הגה ג ד"ה ובמקום) לענין פתיחת מקרר דבכה"ג חשיב פסיק רישא. וכן פסק **השש"כ** (פ"א אות א). וא"כ לכאורה ה"ה בני"ד.

אולם יש לחלק דאף המקילין לענין פתיחת מקרר יודו להחמיר בני"ד, דשאני התם דסוף סוף עיקר מטרת הדלת ופתיחתה היא ע"י השגת המאכלים שבמקרר, וע"כ אע"פ שמתוכנן לצורך נוחות האדם שע"י פתיחת הפתח ידלק האור מ"מ חשיב רק פס"ר, אבל הכא שכל מטרת העין האלקטרונית היא לפתוח הדלת בכח החשמל ע"י האדם העומד שם, גרע טפי, והפתיחה חשיב עושה מעשה בידים לכ"ע.

אלא דלמעשה יש לעיין בזה, ד"ל דכמו שמצינו לענין גרמא דאף במקום שהדרך לעשות כן אכתי חשיב גרמא א"כ כך דרך עיקר המלאכה כמבואר לעיל באות ג', י"ל דה"ה בני"ד. וכן דעת **החשב האפוד** (ח"ג סי' פג), **הגרפה"ש זצ"ל** (הובא לקמן אות ט) ו**השש"כ** (פ"ב הגה קכז) דחשיב פס"ר. וכ"כ **התורת היולדת** (פ"ט הגה יא).

ה. הדלקת מכשיר דרך הליכה, אם חשיב מלאכה בשינוי

עוד יש לדון אם חשיב בכה"ג מלאכה בשינוי (האסורה רק מדרבנן) או מלאכה כדרכה.

והנה כתב **המרדכי** (שבת פ"ז סי' שסט) בשם רבינו מאיר על עוגות שכותבים עליהם אותיות ותיבות, דאע"פ דמשום מוחק דאו"י ליכא דמוחק ע"י מכתוב בעינן, מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא, ע"כ. וכן פסק **הרמ"א** (סי' ש סעי' א).

וע"י **בדגמ"ר** (שם) שתמה ע"י דלא מבעיא להתרוה"ד דבאיסור דרבנן פס"ר שרי דה"ה בזה, אלא אפי' **למ"א** (סי' שיד ס"ק ה) דפליג, מ"מ היכא דאינו מתכווין ומקלקל ועושה כלאח"י גם הוא מודה דשרי, כ"ש אם אינו שובר בידו רק בפיו דרך אכילה. וע"י **במ"ב** (סי' שמ ס"ק טו) שפסק כדגמ"ר. ובדרך זה מצינו **בשעה"צ** (סי' שלו ס"ק ב).

מבואר דס"ל להדגמ"ר שבת עיקר צורת המלאכה אזולת, וכיון שעיקר צורת המחיקה היא ע"י מעשה בידים, אם עושה בפיו חשיב שינוי. וע"י משי"כ בזה בגליון רנ"ג.

ולפ"י י"ל כיון שעיקר של מלאכת הבערה היא ע"י מעשה אדם בידים ולא ע"י הליכה, הפותח ע"י הליכה חשיב שינוי. אלא דיש לחלק דשאני הכא דהמכשיר עשוי לכך, וע"כ חשיב דרך כי סוף סוף כך דרכם של אנשים להפעילו.

שו"מ **שהגר"ש זצ"ל** (שולחן שלמה סי' שכה הגה לא) גופא נקט דנורות הנדלקות ע"י הופעתו של אדם חשיב כמעשה בידים, ואין זה כלאחר יד. [ולא דמי להא דלעיל לענין גרמא שכתבנו דאפשר דחשיב גרמא אע"פ שעשוי לכך, דשאני הכא דמשום דרכו אתיון עלה וכיון שמתוכנן לכך י"ל דדרכו הוא].

[המשך בעמוד הבא]

הגומר בליבו לתת צדקה האם נתחייב לתנה

כתב המרדכי (קידושין סי' תצ"ה) - כיצד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, האומר שור זה עולה, בית זה הקדש, קנה. וה"ה נמי במחשבה בלא אמירה, כדכתיב כל נדיב לב עולות, כדילפינן בפ"ג דשבועות, אלא משום דהכא מיירי שכופין אותו ב"י"ד לתת ואין אנו יודעין מחשבתו עד שיאמר, אבל ירא שמים חייב משחיבש. ודכותיה גרסינן ודובר אמת בלבבו כגון רב ספרא, והיינו מעלותא דאף להדיוט כגון רב ספרא מחשבתו.

ובב"ב (סי' תצ"א) כתב - ובפי שלישי דשבועות אמרינן מוצא שפתיך תשמור, אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בליבו מנין, ת"ל כל נדיב לב, פרש"י גבי נודב להביא קרבן כתיב, דילפינן מכל נדיב לב דהיכא דגמר בליבו נדר או נדבה לקרבן שחייב להביא אע"פ שלא הוציא בפיו. ור"פ האי"ש מקדש פריך שתמא דתלמודא אקדשים ותרומה מה להך שכן ישנם במחשבה. הלכך מכאן פסק בתשובת הגאון שהגומר בליבו ליתן צדקה חייב כאילו הוציא בשפתיו. ואע"ג דבפ"ג דשבועות קאמר דהוי תרומה וקדשים שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדיו, פרש"י בתשובה דצדקה כנדריים ונדבות דמ"א, הלכך גמר בלבבו לתת ליתן צדקה חייב כאילו הוציא בשפתיו. ע"כ. וע"ע בהגות (סי' תרנ"ט) דהביא לשון תשובת הגאון.

אולם הרא"ש בתשובה (כלל י"ג סי' א) נשאל באדם שקנה קרקע על דעת שיעשנו הקדש ואח"כ נמלך ולא רצה להקדישו, אי אמרינן ביה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. והשיב דאם קנאו על דעת שיעשה הקדש ולא הוציא בפיו כלום, הוי דברים שבלב, ואמר בפרק שלישי דשבועות אמר שמואל גמר בליבו צריך להוציא בשפתיו, איתביה מוצא שפתיך וכו' עד גמירא, גמר בליבו מנין ת"ל כל נדיב לב, ומשני שאני התם דכתיב כל נדיב לב, ופרך וגומר מינה, ומשני משום דהוי תרומה וקדשים שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים. ופריך הא ניחא למ"ד אין מלמדיו, אלא למ"ד מלמדיו מאי איכא למימר, ומשני חולין מקדשים לא גמרינן. והאידינא כל הקדש שלנו חולין הוא שאין עתה הקדש לבדק הבית ואינו אלא צדקה, הילכך צריך להוציא בשפתיו.

והנה הרמ"א ביו"ד (סי' רנ"ח סי"ג) כתב - אם חשב בליבו ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו וא"צ אמירה, אלא דאם אמר כופין אותו לקיים. ויש אומרים דאם לא הוציא בשפתיו אינו כלום. והעיקר כסברא ראשונה. ועיין בחו"מ סי' רנ"ב. הרי דהכריע דלינא דהעיקר להלכה דאם חשב בליבו לתת צדקה חייב לקיים מחשבתו. אולם המחבר בה"ל צדקה לא הזכיר דינא דחשב בליבו. איברא דבחו"מ (סי' רנ"ב סי"ח) הביא ב' הדעות בה"ל - קנה קרקע אדעתא שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום, יש אומרים דכיון שגמר בלבבו לתת צדקה חייב ליתן, ויש מי שאומר דאע"ג דכתיב כל נדיב לב עולות, חולין מקדשים לא ילפינן, והאידינא כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לבדק הבית ואינו אלא לצדקה, הילכך כל שהוציא בשפתיו אינו כלום. (והרמ"א שם הגיה דהעיקר כסברא ראשונה וצ"ע ליו"ד סי' רנ"א).

והנה היכא דכתבו הפוסקים לשון י"א וי"א, דעת רוב האחרונים דעדה שניה עיקר. עיונין כנה"ג (סי' ש"ח סי' ה הגהות הטור סי' ט), שולחן גבוה (כללי השו"ע אות כ'), יד מלאכי (כללי השו"ע אות י"ג), ברכ"י (או"ח סי' ק"מ סי' ב וסי' רע"ג סי' ק

וכיז לענין פתיחת דלת או הדלקת נורה וכדו' עיי' עין אלקטרונית, אבל לענין ההולך במקום שיש שם מצלמות י"ל דאין דרך האדם לצייר תמונתו עיי' עמידה מול המצלמה, וחשיב שינוי, והוי כהא דהדגמ"ר הנ"ל. וכי"כ הגרשז"א זצ"ל (רבנות אפרים ח"ג סי' רמז ושולחן שלמה סי' שמ ס"ק יב.ב). וכן הוא בארחות שבת (פ"ל הגה עו).

ו. ללכת לאחור

ומי"מ י"ל שאם הולך לפני העין האלקטרונית בשינוי, כגון לאחור, חשיב שינוי, כי אע"פ שמכשירים אלו עשויים לפעול עיי' הופעתו של האדם, מי"מ הרי הם מיועדים לפעול עיי' הופעה רגילה דהיינו הליכה כדרכה וכדו', וכל אינו עושה כדרך חשיב שינוי (ואע"פ שאין שינוי בתוצאה, כבר כתי' הפוסקים דסגי בשינוי בעשייה, עיי' בגליון רנ"ד). וכן שמענו מחשובי הפוסקים. וכן מצאנו בתורת היולדת (פ"ט הגה יא) שכת' דאם הנורה נדלקת עיי' קטיעת קרן אור, יפסיק את הקרן עיי' הושתת רגלו או ידו במקום גופו כרגיל, ע"כ. [ועיי' בזה במאור השבת (סי' יד עמ' רח ועמ' רסא ד"ה והשיב הגריש"א), ומה שהוכיח מהוצאה דבכה"ג לא הוי שינוי, לא דמי, כי פעמים שבנ"א פוסקים לאחוריהם ועיי' אפטר דלא חשיב שינוי עם הוציא מרשות לרשות דרך אחרון, משא"כ בני"ד שאין הדרך כלל להפעיל מכשירים אלו באופן זה. אלא שהעירוני שמכשירים עשויים לקלטות בני"א בכל אופן שהוא הולך שם, כגון מערכות אזעקה וכדו', נראה דלא חשיב בכה"ג שינוי, דהרי המכשיר מיועד לכך. אולם לפי המבואר לעיל בשם הדגמ"ר אכתי י"ל דחשיב שינוי].

ז. פסיק רישא דלא ניחא ליה

והנה אם נימא דאין בהפעלתם בדרך הליכה אלא משום מלאכה בפס"ר (עיי' בזה לעיל באות ד'), י"ל דבגוונא דאין לו ענין שהמכשיר ידלק או יכבה כגון שיש תאורה ברחוב ואין לו ענין שידלק עוד אור, י"ל דהוה פס"ר דלא ניחא ליה, שאינו אסור מה"ת כמבואר בשו"ע (סי' שכ סעי' יח) ובביאור הלכה (שם ד"ה דלא וסי' שכ סעי' ג ד"ה ומצטער). ועיי' בזה בגליון ר"א.

ואע"פ דאיסור דרבנן מיהא איכא, מ"מ במקום "צער או מצוה" ליכא איסור כמבואר במ"ב (סי' שטו ס"ק ה וסי' תרמו ס"ק ח), ואי"כ באופן שנקלע במקום שיש כאלו מכשירים ואין בידי לצאת אם לא יעבור דרכם, באופן שיש צער או מצוה יש מקום להקל, אם אין לו ענין שידלק או יכבה האור. [נדעת הגרשז"א זצ"ל (מנח"ס סי' צא אות ט) דבמקום דניחא ליה לא מהני אף אם עוצם עיניו או מכסה תיכף הנורה במכסה באופן שלא יוכל כלל להנאות מההדלקה].

וכן ב"מקום הצורך" אם איכא עכ"פ תרי דרבנן כגון שיעשה בשינוי שרי, כמבואר במ"ב שם (שעה"צ אות יח ועיי' סי' שכא ס"ק נז). וכן דעת הגריש"א זצ"ל (מאור השבת סי' יד הגה קלה) דהיכן שהוא תרי דרבנן במקום צורך גדול אפשר להקל (כגון שנקלע לבית הכסא המתוכנן בצורה שאם יצא יתכבה האור). ועיי' בשש"כ (פ"ל הגה קכז).

ח. פס"ר ועשה דבר היתר עמו

והנה בחשב האמוד (ח"ג סי' פג) כתי' להתיר הליכה ברחוב שיש בו אור חשמל אשר נדלק עיי' חיי', כיון שהוי פס"ר דלא אכפת ליה, בצירוף דברי הרשב"א (קד). שהביא מהירושלמי (ה"י) שהתירו לנעול לכתחלה ביתו לשמור ביתו וצבי שבתוכו, דכיון שהוא צריך לשמור ביתו ואע"פ שעיי' כך ניצוד הצבי ממילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד, ע"כ.

ובאמת בר"י (שם לח. ברי"ק) הקשה על הרשב"א דאין אפשר שאפ"י במתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי מותר. וכי מפני שצריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות המלאכה בשבת. ולא עוד אלא שאפילו אינו מתכוין לשמור הצבי, כל שידוע שהצבי בתוכו ושאי"א לו שלא יהיה הצבי ניצוד בתוכו אסור דהוי פסיק רישיה.

והשלטי גבורים (שם לח. ברי"ק אות ג) כתי' ליישב דאע"ג דקיי"ל דפס"ר אסור, היינו דוקא שבאותו מעשה דעביד הפס"ר אינו מתכוין ואינו עושה דבר היתר עמו, אבל אם באותו הפס"ר שעושה, עושה ג"כ דבר היתר עמו ויתכוין גם לדבר היתר אז אפ"י עביד פס"ר ומכוין גם לו שרי, ובאמת כי קולא היא זו, ע"כ. והישועות יעקב (סי' שטו ס"ק ה) חיוק שיטה זו. ועיי' עוד

במהרש"ם (ח"ב סי' רכט) שהביא סמוכים לדעה זו. ועיי' עוד באבני"ז (אור"ח סי' קצד ס"ק ג) ובחלקת יואב (סי' יא ד"ה ובמה שהביא).

אולם המ"א (סי' שטו ס"ק יא) הביא תירוץ של השלטי גבורים וסיים דמ"מ אין להקל, ע"כ. וכתב החשב האמוד (שם) דמשמע מהמ"א שאין לדחות לגמרי דברי הרשב"א שהרי כתי' דאין להקל. ואי"כ בני"ד שהולך לפי תומו ואין כוונתו להפעיל החשמל לא לצורך דעת הרשב"א דבכה"ג לא חשיב פס"ר ומותר.

אלא שהא"ר (אות ט) תמה על השלטי גבורים וכתב ד"יאני אומר דאף שעושה לשמור חייב". וכן פסקו הגר"ז (אות ט) והרע"א (על המ"א סי' יא). והמ"ב (סי' כה ושעה"צ אותיות לב. ג) פסק דיש בזה משום איסור תורה. ולפי"ז יש להחמיר בזה.

ט. מעשה בדרך הליכה אם חשיב מלאכה

אולם יש לדחות דבני"ד עדיף טפי, דשאני התם שעושה בסגירת הדלת מעשה שיש בו משום צידה, משא"כ הכא שאינו עוסק כלל בהדלקת אור ואינו מכוון אליה, אלא מעשה הליכה בעלמא הוא עושה ואין זה בכלל מלאכה כלל.

וכעין זה מצינו באבן העזר (ס"ה שכח) במעמדם בהמתו ע"ג מחובר דאין כוונתו ומחשבתו על שום מלאכה רק שבהמתו תאכל ותמלא כריסה, דפטור כיון דהוא אין עושה כלום וגם מחשבתו לא היתה על המלאכה כלל, ע"כ. ואע"פ שאינו עושה מעשה, מ"מ אכתי י"ל שנייד עדיפא דאין כוונתו לתוצאה כלל, משא"כ התם דסוף סוף כוונתו שהבהמה תאכל. ועיי' עוד בביאור הגר"א (סי' שיד על סעי' א) שכתב דטעמא דמסיקין בכלים שלמים ולא אסור משום סותר, משום דגרמא מותר. ועיי' במנח"ש (ח"א סי' ט) דאף דלענין נזיקין ורציחה אין זה חשיב כלל גרמא, מ"מ ס"ל להגר"א הכי כי בשבת אזלינן בעיקר בתר מחשבתו. מבואר דכיון שאינו מכוון למלאכה אינו חשיב מלאכה כלל.

ובדרך זה כתי' בשבט הלוי (ח"ט סי' סט) דכשאדם אינו עושה כלום ממש והולך לדרכו לפי תומו ואינו מוסיף אף תנועה אחת למען מלאכה, אף שבגרמתו נדלק אור או דבר כיוצא בזה, פשיטא שכל זמן שאינו חושב ממש ללכת למען הדליק וכיוצא ב שאין אנו מצרפים הליכתו הרגילה לתוצאה הנ"ל, ואין כאן פעולה של מלאכה, ודבר זה בכלל משי"כ הפוסקים כעין זה לענין מלאכת מכה בפטיש דישנם פרטים דכל זמן שאין מכוונים בפ"י, אינו בגדר אינו מתכוין אלא שאינו בגדר מלאכה כלל, כמבואר במגיד משנה (שבת פ"ב ה"ב). והביאו להלכה במ"א (סי' שיח ס"ק לו) [וכן הוא בגר"א (סי' שיד על סעי' א סוף אות יא), במ"ב (סי' שכח שעה"צ אות טה סעי' שיד שעה"צ אות יא) ובחזו"א (סי' נא סי' יד ד"ה ואמנם)], וידין ק"ו משם, ע"כ. וכן דעת הגריש"א זצ"ל (מאור השבת ח"ד סי' יד עמ' רס) דכשנכנס לחדר ונדלקת נורה, או כשיוצא מהחדר ונכבת נורה, זה חסרון בעצם המלאכה כיון שאינו עושה בידיים. [שוב העירוני דהגרפ"ש זצ"ל (הליכות חיים ח"ב הגה קמט) כתי' דמותר במקום מצוה אפ"י אם יודע שידליק האור, משום דהוי"ל פס"ר בגרמא].

ולפי"ז ההולך במקום שיש מכשירים הנפעלים כאשר הוא עובר שם כגון תאורה וכדו' אין בזה איסור. וכן י"ל לענין מקום דשכחי מצלמות מטעמים בטחונים וכדו'. וכן פסק הגרשז"א זצ"ל (רבנות אפרים ח"ג סי' רמז) וטעמו שם כי אין זה חשוב כתיבה והוי פס"ר דלא ניחא ליה, אע"פ שלבעל הבית ניחא ליה, וחשיב נמי מלאכה כלאחר יד. וכן פסקו הגריש"א זצ"ל (ארחות שבת פ"טו הגה נה) והגר"ש ואזנר זצ"ל (שם).

י. מכוון שהאור ידלק או להופיע במסך של המצלמות

אלא דכי"ז כשאנו מכוון להפעיל העין אלקטרונית, אבל במקום שמכוון אסור. וכי"כ בשבט הלוי (ח"ט סי' סט) דאין זה דומה לנדון השכחי היום שדלתות בית נפתחות עיי' עין אלקטרי עיי' הנכנס לתוכו דבזה ודאי איכפת ליה בתוצאה של כניסתו ואסור, משא"כ העובר ברחוב גרידא בלי שום ניחוחא הנ"ל. [ועיי' בבצל החכמה (ח"ו סי' סה) ובתשובות והנהגות (ח"ב סי' קפט) שלדעתם במקום צורך מותר להתייצב לפני מצלמות בכוונה ע"מ שתהיה צורתו נקלטת על המסך (כגון שהשומר לא יפתח לו פתח הבנין אם אינו רואה), דאין זה חשיב כותב כלל, עיי"ש. ועיי' בשולחן שלמה (סי' שמ ס"ק יב.ב)].

מסקנא דדינא-

א' אסור בשבת להתקרב למכשירים הפועלים עיי' עין אלקטרונית בכוונה להפעילם. ב' אם הולך לפי תומו ללא כוונה להפעילם, אין איסור בדבר. ומ"מ אם אין בזה משום טרחא מרובה, יש להימנע מללכת במקומות שמצויים מכשירים אלו. ג' אם נקלע למקום שהמכשיר נדלק עיי' עין אלקטרונית ועיי' יציאתו המכשיר ישנה את פעולתו במקום הצורך רשאי לצאת משם.

ח"ו), שדי חמד (כללי הפוסקים סי' י"ג ס"ק י"ד) וארץ חיים (כלל כ"א).

אולם הכא יליע בדבר, דהא המחבר הביא כאן סברא ראשונה בלשון יש אומרים (לשון רבים), ואילו הסברא השנייה הביא בלשון יש מי שאומר (לשון יחיד), ויש מקום לומר דבכה"ג שאני משאר יש אומרים ויש אומרים.

ואכן בגינת ורדים (אה"ע"ז כלל די' סי' לו) הביא תשובה מהר"י פראג"י זצ"ל, דהיכא דכתב במחבר דעה ראשונה בלשון יש אומרים ודעה בתרייתא בלשון יש מי שאומר משמע דדעה שניה היא יחידאה, ולדינא קימ"ל כדעה ראשונה. והגינת ורדים גופא כתב על דבריו דשפיר קאמר דודאי סבירא ליה למרוך לפסוק כיש אומרים קמא בלשון רבים ולא כיש מי שאומר בתרא דאתניה בלשון יחיד. וזו אינה צריכה לפנים.

אלא דהיך מלאכי (כללי הפוסקים השו"ע ורמ"א ס"ק ט"ו) כתב לפקפק בהאי כללא, ואחר שהביא דברי הגינת ורדים, כתב - ואמת הדבר שהרב כנה"ג בח"מ סי' כ"ה בכללי הקים לי אות נ"ב בזה שסובר כן, אבל מצאתי אליו ז"ל שחזר בו גאה כללי הפוסקים בשיירי שלו אות כ"ז, וכתב שדרך הפוסקים לומר יש מי שאומר אף על שנים יע"ש, וכיון שכן לא תציתו להך כללא.

איברא דכבר השיב על דבריו בלב חיים (לגרי"ה פלאגי זצ"ל - אור"ח סי' ס"ב) וז"ל - ואחרי המ"ר לא ידעתי מאי ק"ל דאחי"ג דגם המה יודו דהך כללא דיש מי שאומר נאמר אפ"י על ב', מ"מ הם מחלקים דאע"פ כן אם ראינו בפוסקים דכותבים ב' סברות אחת ביש אומרים ואחת ביש מי שאומר, מדשנו בלשון ותני לאחת בלשון יחיד לגבי הסברא החולקת דמתנו לה בלשון רבים ש"מ דקיי"ל לפסוק כסברת היש אומרים שהביא בלשון רבים ואין זה ענין כלל להך דכתב הרב שיירי כנה"ג, וזה ברור.

[ועיין בשדי חמד (כללי הפוסקים סי' י"ג ס"ק י"ד) דהביא דברי הגר"ח פלאגי בכל החיים (דף כ"א) דהעתיק דבריו שבלב חיים, וכתב ע"ז השדי חמד דאין ספר לב חיים מצוי אצלו לראות על איזה פוסקים קאמר, שכן קאמר שכן אורחות ידקים לתפוס כסברא אחרונה. ע"כ. ונראה דלא היו לפניו דברי המהר"י פראג"י והגינת ורדים].

ונמצא דדעת הרמ"א מפורשת להחמיר דכל שחשב בליבו לתת צדקה חייב לתנה, ואף בדעת המחבר הדברים נוטין דכן ס"ל עיקר לדינא.

פניני מוסר

לימוד התורה בשבת קדש (ב)

פניני המחשבות בשבת לעניני קדושה - ואמר "לקדשו" שנוכזר קדושתו שיהיה בעיניו קדוש ושנפנה מחשבותיו בו מעסקי הגוף ושתעסק בו בדרכי ה' יתברך שהוא עסקי הנפש, כי נתחייבנו ללכת לו אל הנביאים ואל החכמים שבכל דור ודור לבקש תורה מפייהם לשמוע דברי ה' יתברך, וכענין שאמרו רז"ל (ר"ה טו ג) "מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת", מכלל דבחדש ושבת בעי למיזל.

וכן אמר דוד (תהלים קיט, צז) "כל היום היא שיהת"י, היה לו לומר בכל יום אלא שרומז על היום המיוחד הוא השבת שהיה מתענג בו בעסק התורה כל היום.

ומפני קדושת יום השבת קראו הנביא עונג שנאמר: (ישעיה נח, ג) "וקראת לשבת עונג", כלומר עונג הנפש וכפי המשכילים ויראי ה' מתענגים בו בעסקי הנפש ונפש השכלית תתעדן עדון שכלי, וחשקה בהשגת ה' יתברך חשק הצמא למים, כענין שכתוב: (תהלים מב, ג) צמאה נפשי לאלהים לאל חיי'. (רבנו בחיי שמות ב)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"